

הסנדוויץ של הלל הזקן

בטרם אכילת ה'כורך' אנו מכריזים "כן עשה הלל". ההצהרה החריגה נועדה להזכיר לנו את אמרתו של הלל אודות אהבת ישראל, כדי שנאהב אחד את השני ונתאזר בסבלנות כמו זו של הלל.

מי הגה את הסנדוויץ'?

"סנדוויץ'" [1] זאת מילה אוניברסלית שהוגים אותה בכל שפה, באנגלית, בעברית ובצרפתית. מהיכן צמחה המילה הזאת ומי הגה אותה לראשונה?

בוויקיפדיה נכתב שבמאה השמונה-עשרה היה באנגליה אדם בשם לורד סנדוויץ' שמאוד אהב לאכול סנדוויץ', שכן דווקא צורת האכילה הזאת אפשרה לו להמשיך לשחק קלפים בלי שהידיים שלו יהיו דביקים מהשומן של הבשר ועל שמו קראו לדרך האכילה הזאת בשם "סנדוויץ'". אבל בד בבד הם מוסיפים שם שהקרדיט לסנדוויץ' הראשון בהיסטוריה שמור בהחלט לחכם היהודי הראשון שיש ממנו רקורד שהוא אכל סנדוויץ' [2].

וכאן אנו מגיעים לצד היהודי של הסיפור. בכל ליל פסח אנו נוהגים לאחרי אכילת מצה לבדה ואכילת מרור לבדו, לחזור ולאכול מצה ומרור ביחד, ובכך גם להבטיח שלא נגיע ל"שולחן עורך", לארוחה עצמה רעבים..

נשאלת השאלה, אפילו אם נניח שאנו רוצים להחמיר ולצאת לכל הדעות ולרצות את כולם, אבל מדוע צריך להכריז את זה בקול ולומר "כן עשה הלל", נעשה את ה"סנדוויץ'" נאכל אותו וחסל. מה הצורך בהצהרה הזאת?

ישנם הרבה מצוות שאנו מקיימים לפי כמה דעות, כדי לצאת ידי חובת כולם, אבל לא עושים מזה עניין ולא מכריזים על כך בשעת מעשה. למשל מעולם לא ראינו שבשעת תקיעת שופר מכריזים שכעת אנו תוקעים בשופר לפי שיטת רבי אבהו, אף-על-פי שרבי אבהו מקיסריה היה זה שהתקין את סדר התקיעות דווקא בצורה כזאת.

כן 'אהב' הלל

מדוע דווקא כאן בסדר פסח, לא רק שמנסים לצאת ידי חובת הלל, עוד מוסיפים ומכריזים בקול "כן עשה הלל"?

הגמרא מספרת (במסכת פסחים סו, א) על סוף תקופת בית שני לערך מאה שנה

לפני החורבן, מנהיגי הדור באותה תקופה היו בני בתירה, והם הסתפקו לגבי הקרבת קרבן פסח שחל בשבת ולא ידעו כיצד לנהוג במקרה זה. "אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ויודע אם פסח דוחה שבת אם לאו, שלחו וקראו לו, אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו". והלל הבבלי השיב להם שהוא זוכר שכן מקריבים, והוסיף "כך שמעתי משמעיה ואבטליון" (ירושלמי). "מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם". זאת אומרת שהלל הזקן עלה לגדולה בערב פסח שחל בשבת לפני אלפיים ומאה שנה לערך. עד אז הוא היה אדם אנונימי, עולה חדש מעירק שאפילו שומר בית המדרש לא הכיר אותו ולא הניח לו להיכנס לבית המדרש ללא כסף, ופתאום ביום אחד התהפך הגלגל והלל הבבלי נתמנה לנשיא, למנהיג של העם היהודי.

נו, זה סיפור יפה מאד, אבל מדוע הלל נכנס להגדה, כלום לא מספיק שאנחנו אוכלים את הסנדוויץ' שלו? מדוע כל שנה אנו חוזרים ואומרים במפורש "כן עשה הלל"?

הלל היה אחד האנשים האהובים והאהודים ביותר בעם היהודי, והוא אהב כל אדם. ישנם סיפורים אין-ספור על הסבלנות הגדולה שלו, על כך שהוא היה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ובשמחה. אבל את עיקר פרסומו רכש הלל בשעה שטבע את האמרה המפורסמת שלו: "מה דעלך סני לחברך לא תעביד" זוהי כל התורה כולה".

הלל בא ואומר, מה שאתה לא רוצה שיעשו לך [?] אל תעשה זאת לחברך! [לא כמו שהעולם אומר תעשה לשני בדיוק מה שאתה רוצה שאנשים יעשו עבורך, אלא אל תעשה לשני דברים שאתה לא רוצה שיעשו לך]. "זוהי כל התורה כולה" [?] הלל היה המנהיג הראשון בהיסטוריה היהודית שקם ואמר שלאהוב אדם אחר זוהי כל התורה כולה, בכך הוא הפך למעשה לסמל של אהבת ישראל. גם בעולם הלא [?] יהודי מפורסמים ומקובלים הסיפורים הידועים על הסבלנות הגדולה שהיתה מנת חלקו של הלל. לכן עם ישראל החזיר לו אהבה גדולה, שבאותו היום שהוא עלה לגדולה זוכרים אותו בכל בית יהודי ואומרים "כן עשה הלל".

כשאנו אומרים זאת, אנחנו לא מתכוונים רק לסנדוויץ' שהלל עשה ואנו מנסים לחקות אותו ולאכול מצה ומרור יחד, אלא זוהי למעשה קריאה לכל יהודי באשר הוא שיזכור איך צריך לאהוב יהודי שני, שיהיה לנו סבלנות כמו זו שהיתה להלל, ענווה כמו שהיתה להלל. בליל פסח אנו מזכירים לעצמנו "כן עשה הלל" לומדים מדרכיו ומנסים לחקות את הליכותיו ואורחותיו, לא רק לגבי הסנדוויץ' המעניין שהוא ביצע אלא לשלל תכונות הנפש שהוא ניחן בהם.

בלילה זה אנו זוכרים שכל התורה כולה מהווה פירוש למצוות אהבת ישראל (תניא פרק ל"ב).